

Sygn. akt *III C 453/14*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 maja 2016 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie, Wydział III Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: **SSO Ewa Witkowska**

Protokolant: sekretarz sądowy Sylwia Cieślińska – Kopeć

po rozpoznaniu w dniu 25 kwietnia 2016 r. w Warszawie na rozprawie

sprawy z powództwa **M. L.**

przeciwko **Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Generalnemu Służby Więziennej**

o **zadośćuczynienie**

1. **oddala powództwo w całości;**
2. **odstępuje od obciążania powoda zwrotem kosztów zastępstwa procesowego na rzecz pozwanego;**
3. **niewiszczone koszty sądowe przejmuje na rachunek Skarbu Państwa.**

Sygn. akt *III C 453/14*

UZASADNIENIE

M. L. złożył w dniu 22 kwietnia 2014 r. pozew skierowany przeciwko Skarbowi Państwa – Dyrektorowi Generalnemu Służby Więziennej o zasądzenie kwoty 200.000 zł tytułem zadośćuczynienia za naruszenie jego dóbr osobistych w związku z przebywaniem w jednostkach penitencjarnych w okresie od 23 września 2003 r. do 2 stycznia 2006r. Z uzasadnienia pozwu oraz jego uzupełnienia przez powoda podczas rozprawy w dniu 25 kwietnia 2016 r. wynika, że powód swoje roszczenia wiąże ogólnie z osadzeniem go w celach nie spełniających standardów, brakiem świeżego powietrza w celach, brakiem dostatecznego dostępu do światła dziennego, brakiem dostępu do ciepłej wody, zagrzybieniem cel, obecnością insektów w celach, brakiem atestów sprzętu kwaterunkowego, a także niewłaściwej opieki medycznej. Powód ponadto wnosił o zasądzenie od pozwanego na jego rzecz kosztów procesu (pозew wraz uzasadnieniem – k. 2-9).

Pozwany Skarb Państwa – Dyrektor Generalny Służby Więziennej wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Podniósł też zarzut przedawnienia roszczeń powoda oraz wskazywał, że opisywane w pozwie okoliczności nie mają związku z działaniami pozwanego - Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, którego powód wskazał jako statio fisci (odpowiedź na pozew – k. 78-79).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

M. L. w okresie od 23 września 2003 r. do 23 października 2003 r. przebywał w Zakładzie Karnym w Ł., a od

23 października 2003 r. do 2 stycznia 2006 r. w Zakładzie Karnym w Ł.. /okoliczność bezsporna; częściowo zeznania powoda – k. 250-251 akt/

M. L. w dniach 12-23 września 2003 r. przebywał w Szpitalu w Ł., gdzie przebył dwukrotną operację z powodu pourazowego pęknięcia śledziony. Następnie po zagojeniu rany pooperacyjnej, w dniu 23 września 2003 r. w stanie ogólnym dobrym został przyjęty do Oddziału Chirurgicznego Szpitala (...) w Ł.. Wówczas powód nie zgłaszał żadnych dolegliwości, leczony był doustnie lekami poprawiającymi wynik morfologii. Po uzyskaniu prawidłowych wartości morfologii krwi powód w stanie ogólnym dobrym został wypisany ze szpitala i przetransportowany do Zakładu Karnego w Ł.. Powód w Zakładzie Karnym w Ł. przebywał do 2 stycznia 2006r. .

W Zakładzie Karnym nr (...) w Ł., powód natomiast przebywał od 21 września 2003r. przez 3 tygodnie. W Zakładzie Karnym nr (...) w Ł., tym w którym przebywał powód w oknach cel zamontowane były przesłony, celem uniemożliwienia nielegalnych kontaktów z otoczeniem zewnętrznym. Blendy zapewniały dostęp do światła dziennego i dopływ świeżego powietrza. Węzły sanitarne znajdujące się w celach mieszkalnych były skutecznie odgradzone od pozostałych części pomieszczeń ściankami wykonanymi z lekkich konstrukcji, do wysokości ok. 2 metrów. Wejścia do węzłów sanitarnych zasłaniane były zasłonką na całej wysokości i szerokości wejścia do węzłów. W celach funkcjonuje wentylacja grawitacyjna, której sprawność sprawdzana jest cyklicznie przez uprawnionego kominiarza i potwierdzana protokołem.

W celach znajdują się otwory okienne umożliwiające swobodny przepływ powietrza. Cele mieszkalne mają zapewnione oświetlenie naturalne poprzez okna, jak też jest zainstalowane oświetlenie sztuczne, z zastosowaniem opraw świetlówkowych. Osadzeni w ZK nr (...) w Ł. mają dostęp do prasy codziennej, zbiorów książkowych oraz gier planszowych. Osadzeni mają ponadto możliwość odbierania kanałów radiowych i audycji nadawanych przez radiowęzeł jednostki, a także mogą ubiegać się o posiadanie w celi odbiornika telewizyjnego i uczestniczyć w mszach. Sprzęt kwaterunkowy w okresie przebywania powoda w ww. jednostce, udostępniony powodowi obejmował: łóżko szpitalne, szafkę przyłóżkową szpitalną, taboret szpitalny i stół więzienny.

W Zakładzie Karnym w Ł., w którym przebywał powód cele wyposażone były w łóżka, taborety, szafki, miski do mycia i kąciek sanitarny. Osadzeni posiadali dostęp do wody w celi, zaś z kąpieli w łaźni mogli skorzystać raz tygodniu. W ww. jednostce penitencjarnej osadzeni mieli zapewnioną opiekę medyczną.

/częściowo zeznania powoda k.249-251 akt; częściowo zeznania świadka T. Ł. – k. 216-218 akt; informacja Oddziału Chirurgicznego Szpitala Zakładu Karnego nr (...) w Ł. – k. 90 akt; informacja por. S. P. – k. 91 akt; notatka służbowa por. A. M. – k. 92 akt; wyjaśnienie ml. chor. A. F. – k. 93 akt/

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o: bezsporne twierdzenia stron, fakty powszechnie znane oraz ww. dokumenty, które nie były kwestionowane przez żadną ze stron, częściowo zeznania świadka T. Ł., i częściowo także o zeznania powoda słuchanego w charakterze strony, którym zdaniem Sądu w części należało dać wiarę. Sąd odmówił wiary zeznaniom powoda w zakresie, w jakim powód wskazywał, że przez cały okres pobytu w ww. jednostkach penitencjarnych był osadzony w celach przeludnionych. Okoliczności te nie znalazły potwierdzenia w innych dowodach czy zgodnych twierdzeniach stron. W ocenie Sądu podniesienie tych okoliczności miało na celu jedynie wzmocnienie argumentacji strony powodowej, która miała skłonić Sąd do uwzględnienia powództwa zgłoszonego w rozpoznawanej sprawie.

Sąd oddalił wniosek dowodowy o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego psychiatry na okoliczność wpływu osadzenia w przeludnionych celach, złych warunków sanitarnych i bytowych, przy niedostatecznej opiece medycznej na stan zdrowia psychicznego powoda, jako zmierzający do przewlekłości postępowania, niewnoszący istotnych okoliczności do sprawy i niemający wpływu na wynik postępowania.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo wniesione przez M. L. podlegało oddaleniu jako przedawnione w całości, zgodnie z art. 120 § 1 k.c. w zw. z art. 442¹ k.c. Z uwagi na to bezprzedmiotowe było rozstrzygnięcie w kwestii zasadności zgłaszanego przez niego zarzutu naruszenia dóbr osobistych.

Sąd rozważył zarzut strony pozwanej co do niewłaściwego określenia reprezentacji Skarbu Państwa.

W postępowaniu cywilnym zdolność sądową posiada zawsze Skarb Państwa, a czynności procesowe są podejmowane w jego imieniu – zgodnie

z art. 67 § 2 k.p.c. – organy państwowych jednostek organizacyjnych (czyli tzw. *stationes fisci*), z których działalnością wiąże się dochodzone roszczenie lub organ jednostki nadrzędnej. Przyjęcie przez ustawodawcę takiej konstrukcji wynika z tego, że jednostki, z których działalnością związane jest dochodzone roszczenie - zarówno w sprawach, w których Skarb Państwa jest powodem, jak i w tych, w których jest pozwany - są najlepiej zorientowane w zakresie swoich praw i obowiązków, co ma istotne znaczenie dla prawidłowej ochrony interesów Skarbu Państwa (tak: Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 maja 1999 r., I KKN 1148/97, OSNC 1999, nr 12, poz. 205).

Ustalenie organu uprawnionego do reprezentacji Skarbu Państwa wymaga analizy przepisów publicznoprawnych. Realizacja zadań dotyczących zapewnienia osobom skazanym na karę pozbawienia wolności lub tymczasowo aresztowanym, a także osobom, wobec których są wykonywane kary pozbawienia wolności i środki przymusu skutkujące pozbawieniem wolności, przestrzegania ich praw, a zwłaszcza humanitarnych warunków bytowych, poszanowania godności, opieki zdrowotnej i religijnej czy też humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności należy do jednostek wskazanych w przepisach ustawy z dnia 09 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 1415 ze zm.). Jednostkami organizacyjnymi Służby Więziennej są: Centralny Zarząd Służby Więziennej; okręgowe inspektoraty Służby Więziennej; zakłady karne i areszty śledcze; Centralny Ośrodek Szkolenia Służby Więziennej oraz ośrodki szkolenia Służby Więziennej i ośrodki doskonalenia kadr Służby Więziennej (art. 8 ust. 1 cyt. wyżej ustawy). Wskazany w przepisach cytowanej ustawy system jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, z zakresem powierzonych tym jednostkom zadań, co do zasady statuuje rozłączny zakres działalności, w stosunku do organu jednostki nadrzędnej - Centralnego Zarządu Służby Więziennej. Z § 1 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 05 listopada 2010 r. w sprawie nadania statutu Centralnemu Zarządowi Służby Więziennej (Dz.Urz.MS. Nr 12, poz. 153 ze sprost.), jak również w świetle obecnie obowiązującego zarządzenia z dnia 1 lipca 2015 r. o tożsamym tytule (Dz.Urz.MS. poz. 174) wynika, że Centralny Zarząd Służby Więziennej, jest aparatem wykonawczym Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Do zadań Generalnego Dyrektora zgodnie z art. 11 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy o Służbie Więziennej należy m.in. ustalanie kierunków prowadzenia oddziaływań penitencjarnych i nadzór nad ich realizacją oraz tworzenie warunków prawidłowego i praworządnego wykonywania kar pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania.

Do nadzoru nad przestrzeganiem praw osób pozbawionych wolności zostali upoważnieni dyrektorzy okręgowi, kierujący okręgowym inspektoratem Służby Więziennej (vide art. 12 ust. 1 i ust. 2 pkt 2 powołanej ustawy). Zgodnie z tym ostatnim przepisem do zakresu działania inspektorów okręgowych należy koordynacja sposobu i nadzór nad warunkami prawidłowego i praworządnego wykonywania kar pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania w podległych jednostkach organizacyjnych oraz kontrola przestrzegania w nich praw osób pozbawionych wolności). Podobne kompetencje zostały powierzone dyrektorom zakładów karnych i aresztów śledczych, którym powierzono zadanie zapewnienia prawidłowego i praworządnego wykonywania kar pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania oraz zapewnienie bezpieczeństwa i porządku w podległej jednostce organizacyjnej (vide art. 13 ust. 2 pkt 2 ustawy o Służbie Więziennej). Wskazać w tym miejscu należy, że niezapewnienie osadzonym warunków metrażowych, zgodnych z art. 110 § 2 k.k.w., jak również innych aspektów prawidłowego wykonywania kary pozbawienia wolności upatrywać należy poza jednostkami organizacyjnymi, w jakich powód odbywał karę. Jednostki te bowiem nawet w sytuacji, gdy nie mają możliwości zapewnienia prawidłowych warunków odbywania kary pozbawienia wolności, nie mogą odmówić przyjęcia skazanego. Warto też pamiętać, iż gospodarka przedmiotowych jednostek penitencjarnych oparta jest na ustawie budżetowej, a zatem

środki, którymi one dysponują mają być przeznaczane precyzyjnie na cele, na które je otrzymano i w wysokości, której one same nie określają.

W świetle powyższych analiz uznać należy, że niezasadne było stanowisko pozwanego Skarbu Państwa wyrażone w odpowiedzi na pozew, w którym wywodził, że opisywane w pozwie okoliczności nie mają związku z działaniami Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Dochodzone przez powoda roszczenie związane jest z działalnością kilku jednostek organizacyjnych Skarbu Państwa, przy czym jak już uprzednio wskazano, to jednostki nadrzędne również ponoszą odpowiedzialność za nadzór i właściwą organizację wykonywania środków izolacyjnych. Z tego też względu Sąd uznał,

że materialnoprawna konstrukcja, zakładająca jednolitość Skarbu Państwa, jako osoby prawnej, nie wyklucza określenia właściwej państwowej jednostki organizacyjnej, z których działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, a tym zapewnienia należytej reprezentacji Skarbu Państwa (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 1999 r., I CKN 1148/97, OSNC 1999, nr 12, poz. 205), poprzez wskazanie jednostki nadrzędnej w stosunku do zakładów penitencjarnych, w których powód przebywał /w niniejszej sprawie Dyrektora Generalnego Służby Więziennej/. Obowiązek właściwego oznaczenia strony pozwanej spoczywa co prawda na powodzie, jednakże w praktyce za ukształtowany uważany jest pogląd, iż sąd orzekający winien czuwać nad tym, by Skarb Państwa był reprezentowany w procesie przez właściwą jednostkę. Dokonując oceny podstawy faktycznej powództwa Sąd wyjaśnił i ustalił powiązanie między strukturą organizacyjną i zakresem działania danej jednostki a dochodzonym roszczeniem.

Za zasadny Sąd uznał podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia roszczenia na podstawie art. 442¹ § 1 k.c. z uwagi na upływ trzyletniego terminu od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia. W orzecznictwie przyjmuje się, że wymieniony przepis obejmuje przedawnienie żądania zapłaty odpowiedniego zadośćuczynienia za krzywdę. Z kolei z treści art. 120 § 1 zdanie pierwsze k.c. wynika, że bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne. W myśl § 2 cytowanego przepisu bieg przedawnienia roszczeń o zaniechanie rozpoczyna się od dnia, w którym ten, przeciwko komu roszczenie przysługuje, nie zastosował się do treści roszczenia. Jak podkreślił Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z dnia 17 czerwca 2009 r. (sygn. I ACa 771/09) termin przedawnienia roszczenia nierozzerwalnie związany jest z ustaleniem daty wymagalności tego roszczenia, zaś zadośćuczynienie należne jest za wszystkie cierpienia fizyczne i psychiczne, których doznał powód.

Przedawnienie roszczenia jest przewidzianym przez ustawodawcę sposobem na przeciwdziałanie utrzymywaniu się w dłuższym czasie niepewności co do stanu prawnego i zezwala osobie, przeciwko której roszczenie jest kierowane, uchylić się od jego zaspokojenia bez konieczności dowodzenia jego ewentualnej bezzasadności (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego

w Katowicach z dnia 10 kwietnia 2014 r., I ACa 7/14). Bieg terminu przedawnienia roszczenia rozpoczyna się w dniu, w którym stało się ono wymagalne (w przypadku roszczeń o charakterze deliktowym - w dniu, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie lub krzywdzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia) i biegnie niezależnie od świadomości potencjalnie uprawnionego co do możliwości dochodzenia roszczenia przed sądem. Skorzystanie przez stronę z możliwości powołania się na przedawnienie jest wykonywaniem przez nią przysługującego jej prawa, a uznanie tego za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego możliwe jest tylko w razie wystąpienia szczególnie wyjątkowych okoliczności, czego w sprawie niniejszej nie sposób się dopatrzeć.

Jak wskazuje Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 kwietnia 2010 r. (sygn. akt IV CSK 611/12), zgodnie z którym dla oceny zarzutu przedawnienia istotne jest uzyskanie wiedzy o dwóch faktach, po pierwsze, o szkodzie, po drugie, o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Wymaganie ustalenia chwili, w której poszkodowany dowiedział się o osobie obowiązanej do naprawienia szkody, dotyczy przy tym konkretnej szkody i poszkodowanego. Chodzi jednak nie o chwilę, w której poszkodowany uzyskał jakąkolwiek wiadomość na temat sprawcy, lecz o chwilę uzyskania takich informacji, które - oceniając obiektywnie - pozwalają z wystarczającą dozą prawdopodobieństwa przypisać sprawstwo konkretnemu podmiotowi. Poszkodowany powinien przy tym zachować się w swoich sprawach w sposób zapobiegliwy i dołożyć starań o uzyskanie informacji istotnych z punktu widzenia przesłanek odpowiedzialności za doznaną szkodę.

W ocenie Sądu, powód w czasie pobytu w jednostkach penitencjarnych od 2003 r. miał wiedzę, a przynajmniej przy dołożeniu staranności powinien ją mieć, co do podmiotu odpowiedzialnego za naruszające, zdaniem powoda, jego dobra osobiste, warunki panujące w tych jednostkach. Niewątpliwie powód miał również świadomość szkody. O „dowiedzeniu się o szkodzie” bowiem

w rozumieniu art. 442¹ § 1 k.c. można mówić wtedy, gdy poszkodowany „zdaje sobie sprawę z ujemnych następstw zdarzenia wskazujących na fakt powstania szkody”, inaczej rzecz ujmując, gdy ma świadomość doznanej szkody.

W przypadku gdy zdarzeniem szkodzącym, a właściwie krzywdzącym jest osadzenie osoby w przeludnionej celi, bez zapewnienia jej należytych warunków bytowych, sanitarnych, medycznych czy kulturalnych, ujemne następstwa tego zdarzenia (naruszenia dóbr osobistych) takie jak poczucie poniżenia, upokorzenia, cierpienia (naruszenia dobra osobistego w postaci godności) są odczuwane w dacie zaistnienia tych zdarzeń, a nie kilka lat później. Nie chodzi tu o krzywdę przyszłą, ale dziejącą się, odczuwaną wówczas, gdy miały miejsce zdarzenia ją wywołujące (tak: Sąd Apelacyjny w Warszawie

w wyroku z dnia 7 sierpnia 2012 r. w sprawie o sygn. akt I A Ca 260/12).

W niniejszej sprawie powód powoływał się na krzywdę jakiej doznał

w trakcie pobytu w wymienionych wyżej jednostkach penitencjarnych. A zatem wymagalność roszczenia konkretyzowała się w kolejnych dniach pobytu w tych jednostkach. Biorąc pod uwagę fakt, że niniejszy pozew został złożony w dniu 22 kwietnia 2014 r. /data wpływu - k. 2/, zaś powód wiąże swoje roszczenia z okresami zamykającymi się w przedziale czasowym od 2003 r. do 2006 r., roszczenia powoda uległy przedawnieniu. Za zasadny należało zatem uznać podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia roszczeń. Powództwo podlegało zatem oddaleniu w całości, o czym orzeczono w pkt 1 wyroku.

O kosztach postępowania rozstrzygnięto na podstawie art. 102 k.p.c., zgodnie z brzmieniem, którego w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać je w ogóle kosztami. Powyższy przepis ustanawia zasadę słuszności, będącą odstępstwem od zasady odpowiedzialności za wynik procesu. Nie konkretyzuje on pojęcia „wypadków szczególnie uzasadnionych”, pozostając ich kwalifikacje, przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności danej sprawy, Sądowi (orzeczenie SN z dnia 20 grudnia 1973r., II CZ 210/73, niepubl.). Mając zatem na uwadze powyższe oraz aktualną sytuację majątkową powoda /oświadczenie k 11-14/oraz jego możliwości zarobkowe, a obecnie w istocie ich brak, należało uznać, że obciążanie powoda kosztami postępowania, w tym obowiązkiem zwrotu należnych pozwanemu kosztów zastępstwa procesowego, wykracza poza jego możliwości.

Nieuiszczone koszty sądowe, dotyczące opłaty od pozwu w kwocie 10.000 zł, Sąd przejął na rachunek Skarbu Państwa, bowiem powód był zwolniony na mocy postanowienia z dnia 26 sierpnia 2014 r. /k. 69/ od opłaty sądowej od pozwu, a jego sytuacja majątkowa od tego czasu nie uległa zmianie, co na podstawie art. 102 k.p.c. uzasadniało nie obciążanie powoda kosztami sądowymi w tej części. Z tych też względów orzeczono jak w pkt 2 i 3 wyroku.

Mając na uwadze powyższe Sąd orzekł jak w sentencji wyroku.